

OILA VA GENDER
ILMIY-TADQIQOT
INSTITUTI

X.ABDURAMANOV, I.BAKIYEVA,
B.ISAMUXAMEDOV, J.RUSTAMOV

OTA-ONANING IQTISODIY BILIMDONLIGI

USLUBIY QO'LLANMA

“Pages print” nashriyoti,
Toshkent – 2025

Ushbu qo'llanma ota-onalarning iqtisodiy bilimlarini oshirish, oilaviy byudjetni samarali rejalashtirish va moliyaviy savodxonlikni oshirish bo'yicha amaliy tavsiya berishga qaratilgan bo'lib, oilaning moliyaviy barqarorligini ta'minlash, kelajak avlodga mustahkam iqtisodiy poydevor yaratish va jamiyatning umumiy farovonligini oshirishga xizmat qiladi. Unda ota-onalar shaxsiy moliyaviy rejalashtirish, daromad va xarajatlarni muvozanatlash, jamg'arma va investitsiya strategiyalarini ishlab chiqish, kredit va qarzlarni to'g'ri boshqarish, farzandlarga moliyaviy tarbiya berish kabi muhim yo'nalishlar bo'yicha batafsil tushunchalar va tavsiyalar berilgan.

Uslubiy qo'llanma Oila va gender ilmiy-tadqiqot instituti Ilmiy kengashining 2025-yil 28-martdagi 3-sonli bayonnomasiga muvofiq nashrga tavsiya etilgan.

Mas'ul muharrir: **Egamberdiyeva
Nodira Melibayevna,**
*pedagogika fanlari doktori,
professor*

Taqrizchilar: **P.Z.Xoshimov,**
*iqtisodiyot fanlari
doktori, professor*

B.A.Xonturayev,
*iqtisodiyot fanlari
bo'yicha falsafa
doktori (PhD)*

**UO'K: 316.334.2:330(072)
KBK: 60.56+65.01
O-86**

**X.Abduramanov, I.Bakiyeva,
B.Isamuxamedov, J.Rustamov.**

Ota-onaning iqtisodiy bilim-
donligi [Matn]: uslubiy qo'llanma
/ X.Abduramanov, I.Bakiyeva,
B.Isamuxamedov, J.Rustamov. – Toshkent:
"Pages print" nashriyoti, 2025. – 40 b.

ISBN: 978-9910-8722-9-7

© "Pages print" nashriyoti, 2025.

MUNDARIJA

Kirish 4

1.

Ota-onaning iqtisodiy bilimdonligi hamda uni oshirish usullari 6

2.

Oila byudjeti va uni tuzish asoslari 16

3.

Farzand byudjeti va uni rejalashtirish bosqichlari 22

4.

Ota-onalar uchun 5 ta moliyaviy qoida 28

Xulosa 37

KIRISH

Yangi oila qurish, farzandli bo'lish va oilada farzand tarbiyalash – inson hayotidagi eng muhim, mas'uliyatli va hal qiluvchi bosqichlardan biri hisoblanadi. Bu bosqichlar inson faqat shaxsiy hayotida emas, balki jamiyatdagi ijtimoiy roli va kelajak avlodga bo'lgan mas'uliyatini belgilab beradi. Ayniqsa, mazkur bosqichlarda ota-onaning faqat mehr va g'amxo'rlikka emas, balki yetarli darajadagi bilim, ko'nikma va tayyorgarlikka ega bo'lishi juda muhimdir.

Bu borada ma'naviy va psixologik tayyorgarlik bilan bir qatorda, iqtisodiy bilimlar va moliyaviy masalalarni boshqara olish qobiliyati ham alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki har bir oilaning barqarorligi, rivoji va kelajagi ko'p jihatdan aynan moliyaviy rejalarining to'g'ri tuzilishiga, xarajatlar va daromadlarni oqilona boshqarishga, uzoq muddatli maqsadlarga yo'naltirilgan iqtisodiy yondashuvga bog'liqdir. Har qanday mehr-muhabbat muhiti ham yetarli moliyaviy barqarorlik va to'g'ri boshqaruv bo'lmasa, o'zining salohiyatini to'liq namoyon eta olmaydi.

Zamonaviy jamiyatda inflyatsiya, bozor iqtisodiyoti, iste'mol madaniyati, qarz va to'lov majburiyatlari, investitsiya, ta'lim va sog'liq uchun zaxira mablag' to'plash kabi omillar har bir ota-onaning kundalik hayotida uchraydigan masalalarga aylangan. Shu sababli, yangi oila qurgan yoshlar va farzand ko'rishni rejalashtirayotgan juftliklar uchun iqtisodiy bilim va moliyaviy savodxonlik hayotiy ehtiyoj hisoblanadi. Ular bu bilimlar yordamida nafaqat shaxsiy xarajatlarini nazorat qiladi,

balki farzandlariga ham to'g'ri moliyaviy qadriyatlar va odatlarni singdiradi.

Ushbu uslubiy qo'llanmada keltirilgan tavsiyalar, amaliy ko'rsatmalar va moliyaviy rejalar yosh oilalarga o'z hayotlarida samarali moliyaviy qarorlar qabul qilishda yordam beradi. Xususan, oylik daromad va xarajatlarni rejalashtirish, turli maqsadlar uchun zaxira mablag' to'plash, farzand ta'limi va sog'ligi uchun moliyaviy tayyorgarlik ko'rish, kredit va qarz masalalarida oqilona yondashuv, oilaviy moliyaviy qarorlarni birgalikda muhokama qilish kabi ko'plab amaliy masalalar yoritilgan.

Qo'llanmaning asosiy maqsadi – har bir oilani iqtisodiy jihatdan barqaror va mustaqil holga keltirish, farzandlar uchun sog'lom, ma'naviy jihatdan boy va moddiy jihatdan ta'minlangan muhit yaratishga ko'maklashishdir. Bu orqali kelajakda mas'uliyatli, mustaqil fikrlovchi va o'z hayotini to'g'ri rejalashtira oladigan avlod voyaga yetishi ta'minlanadi. Qisqacha aytganda, iqtisodiy bilimli ota-onalar – barqaror oila, mustahkam jamiyat va rivojlangan kelajak poydevoridir.

OTA-ONANING IQTISODIY BILIMDONLIGI HAMDA UNI OSHIRISH USULLARI

Ota-onaning iqtisodiy bilimdonligi deganda – ularning shaxsiy va oilaviy moliyaviy resurslarni samarali boshqarish, daromad va xarajatchi rejalashtirish, jamg'arish va sarmoya qilish, moliyaviy tavakkalchilikni baholash, qarzlarini oqilona boshqarish, shuningdek, farzandlarga moliyaviy savodxonlikni o'rgatishga doir bilim va ko'nikmalarining yig'indisi tushuniladi.

Ota-onaning iqtisodiy bilimdonligi quyidagilarni o'z ichiga oladi:

*daromad va
xarajatlarni
rejalashtirish;*

01

*zaxira
mablag'
to'plash;*

02

*qarz va
kreditlarni
boshqarish;*

03

*uzoq muddatli
moliyaviy
maqsadlarni
belgilash;*

04

*bolalarda
moliyaviy
madaniyatni
shakllantirish;*

05

*pulga nisbatan
ongli
munosabatni
rivojlantirish.*

06

Har bir oila a'zosining moliyaviy bilimga ega bo'lishi – barqaror hayot tarzi, samarali byudjet boshqaruvi va kelajak uchun ishonchli asos yaratishning asosiy sharti hisoblanadi. Moliyaviy bilim – bu nafaqat pulni qanday sarflash yoki jamg'arish, balki moliyaviy qarorlarni to'g'ri qabul qilish, xatarlarni baholash, ehtiyoj va xohishni farqlay olish, shaxsiy va oilaviy ustuvorliklarni to'g'ri belgilash salohiyatidir.

Masalan, ota-ona daromad va xarajatlarni hisobga olmasdan hayot kechirsa, bola tug'ilishi, ta'lim xarajatlari, kasalliklar yoki uy-joy ta'miri kabi kutilmagan holatlarda moliyaviy qiyinchiliklarga duch kelishi muqarrar. Agar har bir a'zo o'z daromadi va oilaviy byudjetdagi rolini to'g'ri anglasa, qarorlar birgalikda va mas'uliyatli qabul qilinadi, mustahkam va ishonchli muhit shakllanadi.

Moliyaviy savodsizlik oqibatlariga doir misollar:

1. Kreditlar ustiga kredit olish. Uy sotib olish uchun yetarli bilim va maslahatsiz olingan kredit natijasida, ayrim oilalar foizlarni vaqtida to'lay olmay, o'z turar joyidan mahrum bo'lmoqda.

2. To'g'ri rejalashtirilmagan xarajatlar. Bir oylik daromadning katta qismi ko'ngilochar xarajatlarga sarflanib, ta'lim yoki tibbiy ehtiyoj uchun mablag' qolmaydi.

3. Zaxira mablag'ining shakllantirilmagligi. Kasallik, ishsizlik yoki boshqa favqulodda holatda zaxira mablag'ining yo'qligi sababli qarzga botish holatlari yuzaga keladi.

Moliyaviy savodsizlikning oilaviy munosabatlarga ta'siri

Moliyaviy savodsizlik faqat iqtisodiy emas, balki ishonchsizlik va nizolar, oilaviy stress va ruhiy bosim, ajralish xavfi kabi quyidagi psixologik va ijtimoiy muammolarni keltirib chiqaradi:

1. **Ishonchsizlik va nizolar.** Er-xotin xarajatlar haqida ochiq gaplashmasligi, pinhona qarzlar yoki yirik sarf-xarajatlar ular o'rtasida o'zaro ishonchni yo'qotadi.

2. **Oilaviy stress va ruhiy bosim.** Moliyaviy muammolar oilada doimiy stress va asabiylikka sabab bo'ladi, bu esa munosabatlar sovishiga va bolalarning ruhiy holatiga salbiy ta'sir qiladi.

3. **Ajralish xavfi.** Ko'pincha ajrim sabablari orasida "moliyaviy kelishmovchiliklar" katta o'rin tutadi. Moliyaviy kelishmovchiliklar va mas'uliyatsizlik juftliklar o'rtasida nizolarni kuchaytiradi, bu esa ajralish xavfini oshiradi.

Eslatma: Ota-onaning iqtisodiy bilimdonligi – bu bir martalik emas, balki doimiy ravishda rivojlanib boradigan ko'nikmadir. Har bir to'g'ri qadam – farzandingiz kelajagiga qilingan sarmoyadir.